

Saáry Éva

„Örület-alapanyag“

Selmeci György: Írott munkák című kötete kapcsán

Szerénység, visszahúzódo szemérmesség jellemzi, amibe talán vegyül egy csöpp sértett hiúság is. Mindenesetre, tisztában van saját értékével. Másképpen nem is választotta volna ezt az egyszerű, meghökkenítő címet – Írott munkák –, mely mögött alig lehet sejteni, milyen mű húzódik meg.

Maga a szerző, kötete fülszövegében, így nyilatkozik:

„Úgy hiszem, mindig bujkáltam. Először józsefvárosi konyhánk hátsó végében, ahol egy kerevet volt, egy szennyesláda és a vaskályha. (...) Aztán átbujkáltam a hatvanas, hetvenes éveket... (...) most Svájcban bujkálok...“

Ez a „bujkálás“ a kötet kulcsszava. De mit kell rajta érteni? Ki elől, mi elől menekül? Önmagától, a látható világ bántásaitól vagy valami földöntúli hatalom rejtélyes hátsó gondolataitól retteg?? A tehetetlen félelem ellensúlya a düh és a dac:

*„Nem írhatom le a külvilágot. Senkihez semmi közöm.
Nem tudom, mit mondok. Lehet, arról a frontról beszélek,
ahol Isten és a Titok pillanatról pillanatra, korokról korokra
összeütközik, ahol ott vagyok, ahol mégsem vagyok.“*
(Korokról korokra)

Vagy:

*„Sem a szörnyet, sem az angyalt – noha mindketten bennem laknak –, nem vállalom.
Marad valami közpszerű vagdalkozás,
ki tudja hány évig, napig, óráig, percig, másodpercig.
Azután Isten kézhez kapja a semmit, az alapanyagot.“*
(1982. 9.6.)

Versek és prózai írások, melyek közül igen nehéz részleteket kiragadni, mert egyetlen belső monológ mozaikkockái. Témái szinte rögeszmésen ismétlődnek, folytatódnak. Állandóan hadakozik a halállal (szülei eltűnte elfogadhatatlan számára!) és a létezés abszurdításával (ebben rokon a modern nyugati irodalom sok nagy alkotójával). „Papirkatonának“ érzi magát, amit végül is tűzbe vetnek.

Nincsenek szenvedélyes kitörései, semmi felületes hányavetiség. Szigorú, fegyelmezett. Mondatait kínos műgonddal rakja össze, választékos, gyakran szokatlan kifejezéseket használ. A modern költők zavarosságát azonban nem kedveli. Nála minden érthető – és érthetetlen egyszerre. Meg akarja fejteni az „élet titkát“. Az egyik létezésből a másik létezésbe átvezető, „rejtett ajtó“ körül tapogatózik, amelynek – csökönyösen hiszi – léteznie kell!

*„Apa, hogyan juthatnék el hozzád,
kegyelemből könnyű utakon,
ki a tálcák, ollók és kanalak,
a tárgyra és nemi szervekre meredő szörnyszemek világából,
ki e démoni csapdából,
melynek alján foglyul ejtett fajom kuporog és vár,
vár szabadulásra, indulásra.
Én hozzád indulnék Apa és tudom,
mások más érckapuk felé.“*

(1984.6.21., Zivatarok)

Ezeket a feszült, szorongásos lelkiállapotokat időnként tündöklő képek váltják föl – párhuzamos tevékenységére, a festészetre utalva. Vonzza a ragyogó napfény, a délszaki tájak pompája, de legfőképpen a tenger titokzatos végtelensége.

*„Algák, babérfák illata. Időnként a mélytenger párái.
Az ég gyémántok szüntelen ütközése,
mozgásuk fókuszában a Nap ül, folyamatos néma robbanás.
...
Hajók jönnek-mennek. Fürdőzők merülnek-emelkednek.
Tetők, kémények mozaikján kopog a déli fény,
a tengerég kékjével pázrik minden szín,
súlyosan, szinte folyva tenyészik a dolgok jelenléte: örület alapanyag.”*
(Cadaqués)

Elsődleges élményeit azonban gyakran át- meg átszövik a kulturális emlékek: olvasmányok fölbukkanó nevei, szavai, valahol, valamikor látott vásznak különleges színhatása.

*„Andrea di Bartolo: Joachim elhagyja a várost.
Fáradtvörös falak
kék-zöld örületet szorítanak.
A város, mint szögletes fekély, nő az ég felé.
A házak kalitkák: fogoly madarak hamu-könnyű hulláit rejthetik.”*
(Évszázadok kép és néző között)

*

A prózai írások is különleges tájakra vezetnek, ahol minden összekeveredik, minden jelentést változtat és furcsa, természetellenes kapcsolatok jönnek létre.

Az alapgondolat itt is az abszurditás, az örökre elveszett „értelem” keresése, az ismeretlentől való rettegés – akár apja halálát meséli el, „távolról szemügyre véve” (Ödön szolgád), akár Doktor Máriusz utazásai a síkban címmel vezet el a téboly határán egyensúlyozó gondolatok (álomban lebegő, szürrealista tájak!) labirintusaiba.

A patkányok egyre szaporodó tömegével küszködő „hős” pedig már Orwell 1984-ének tudathasító rémületét idézi, s a világ menetét eképpen foglalja össze: „az emberi történelem tulajdonképpen sorozatos patkányirtások története”.

Aztán visszahull nagyon mélyre, önmagába, mivel a legfőbb képtelenség nem a körülöttünk láthatókban, hanem saját létezésünkben rejlik:

„...nem akartam lenni és lettem; nem akarok létezni és vagyok; nem kívánok meghalni s porom sem marad...”

*

Különös könyv! Többször el kell olvasni, vagy jobban mondva, újra és újra elővenni, izlelgetni. „Örület-alapanyag” – mondja egy helyen. „Lefokozott ragyogás” – olvassuk másutt. Mindkét kifejezés jól jellemzi Selmeczi Györgyöt – az embert, a költőt, aki (nyugati?) magyar irodalmunk egyik legtehetségesebb, legeredetibb, de (egyelőre) kevésbé ismert egyénisége.

Budapest, 1997